

«Διαθεματικό σενάριο Ιστορίας: Η Αγία Σοφία και η σημασία της για την Τέχνη και τον Πολιτισμό»

Καψάσκη Αγγελική

Δρ. Παιδαγωγικής, Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων Ρεθύμνου,
angelkapsaski@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται ένα διδακτικό σενάριο με χρήση ΤΠΕ που δοκιμάστηκε στο Πέραμα Μυλοποτάμου στην Ιστορία Β Γυμνασίου. Στηρίζεται στις εποικοδομητικές θεωρίες μάθησης και αξιοποιείται η προσέγγιση της γνώσης μέσω της τέχνης (αγιογραφίες ψηφιδωτά, αρχιτεκτονική και τραγούδια), καθώς και η πολυπρισματική προσέγγιση κειμενικών, εικαστικών και ακουστικών πηγών.

Αξιοποιώντας τις ΤΠΕ και με συνεργατική εργασία στην κατεύθυνση της διερευνητικής μάθησης με τη μορφή project επιχειρείται να γνωρίσουν οι μαθητές ένα σημαντικό μνημείο του Βυζαντίου με μεγάλη ιστορική και αρχαιολογική αξία και να κατανοήσουν την ιδιαίτερη σημασία της Αγίας Σοφίας για τον πολιτισμό παγκοσμίως αλλά και για τον Ελληνισμό διαχρονικά στην κατεύθυνση του προτεινόμενου ΑΠΣ στην Ιστορία Γυμνασίου του 2015.

Με την παράλληλη εξοικείωση των μαθητών με λογισμικά παρουσιάσεων, εικονικής περιήγησης και εργαλείων Web2, όπως χρονογραμμή Timetoast, πολυμεσικές εφαρμογές, διαδίκτυο και άλλα εργαλεία ψηφιακού γραμματισμού, καλλιεργείται η ιστορική και κριτική τους σκέψη και συνεργατικότητα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Ιστορία, Αγία Σοφία, ΤΠΕ, πολυτροπικότητα, πηγές.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τη δεκαετία του 1980 και εξής υπάρχει η τάση στην ιστοριογραφία να μελετώνται παράλληλα με την πολιτική και διπλωματική ιστορία θέματα κοινωνικής, οικονομικής ιστορίας αλλά και ιστορίας του πολιτισμού. Η προσέγγιση αυτή που ονομάστηκε «νέα ιστορία», χωρίς να αρνείται τη σπουδαιότητα της χρονολογίας και της ιστορικής γνώσης, είχε ως στόχο στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ιστορίας τη μεγαλύτερη εξισορρόπηση της μετάδοσης γνώσεων για το παρελθόν στους μαθητές και της παροχής σε αυτούς των μέσων που θα τους επέτρεπαν να αναπτύξουν την ιστορική σκέψη όσον αφορά το παρελθόν. Κατά συνέπεια, το μάθημα της ιστορίας στράφηκε περισσότερο στη μάθηση τρόπων ανάλυσης, ερμηνείας και σύνθεσης των τεκμηρίων που συγκέντρωναν οι μαθητές από ποικίλες πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. (Μαυροσκούφης, 2005) Σημειώθηκε μια διδακτική μετάθεση από την ιστορία αφήγημα στην ιστορία πρόβλημα, που ανέδειξε νέους συσχετισμούς και νέα περιβάλλοντα μάθησης. Άμεσες αναφορές στην Σχολή των Annales και στην Νέα Ιστορία και την προτεινόμενη από τις σχολές αυτές διδακτική προσέγγιση κάνουν τα ισχύοντα βιβλία του εκπαιδευτικού της Ιστορίας τόσο της Β όσο και της Γ Γυμνασίου (Δημητρούκας & Ιωάννου χχ & Λούβη & Ξιφαράς χχ).

Η οδηγία 1880 για το μάθημα της Ιστορίας του Συμβουλίου της Ευρώπης συνιστούσε στα κράτη μέλη οι πολιτικές που θα εφαρμόζονται στον τομέα της

εκπαίδευσης να εκφράζουν την αλλαγή αυτή στις μεθόδους διδασκαλίας (Συμβούλιο της Ευρώπης 2009).

Στη χώρα μας, επίσης, όλο και περισσότερο γίνεται πλέον αποδεκτό ότι διδακτική αξία στην ιστορία έχει και η μέθοδος επεξεργασίας του ιστορικού υλικού για την κατανόηση της δράσης του ανθρώπου, η γνωριμία με την μεθοδολογία της ιστορικής έρευνας, ο εμπλουτισμός των παιδαγωγικών μεθόδων, το άνοιγμα του σχολείου προς την «κοινωνία της πληροφορίας», η ανακάλυψη των πηγών από τους ίδιους τους μαθητές, η ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας, διαλόγου και ομαδικότητας (Βακαλούδη, 2014), δηλαδή η ενσωμάτωση μεθόδων για διαδικαστική γνώση (μαθαίνω πώς) και όχι απομνημονευτικής δηλωτικής γνώσης (μαθαίνω ότι).

Για τον λόγο αυτό από το πρόγραμμα σπουδών και τα βιβλία καθηγητών ευνοείται η χρήση της μεθόδου project που συνδυάζει την συνεργατική, διερευνητική και βιωματική μάθηση. Η διαθεματική προσέγγιση άλλωστε επιτρέπει τη σφαιρική προσέγγιση του παρελθόντος και επιτρέπει τον συσχετισμό και την αξιοποίηση συναφών γνώσεων, ενδιαφερόντων, κλίσεων και δεξιοτήτων των μαθητών και για τον λόγο αυτό κρίνεται ως αναγκαία, η έμφαση από τον εκπαιδευτικό στη προσέγγιση αυτή (Λούβη & Ξιφαράς χχ),

Συστήνεται επίσης να αξιοποιούνται οι πηγές και οι πολυμεσικές εφαρμογές ειδικά για την ιστορία του Πολιτισμού με μια προσέγγιση ολικής Ιστορίας. (Δημητρουκάς & Ιωάννου χχ). Στο πλαίσιο μιας σύγχρονης διδακτικής προσέγγισης επισημαίνεται ότι επιβάλλεται να αξιοποιούνται και οι εφαρμογές της πληροφορικής (Λούβη & Ξιφαράς χχ).

Η συμβολή των ΤΠΕ στη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας μπορεί να αποδειχτεί σημαντική, δίνοντας τη δυνατότητα να αναπτυχθούν ικανότητες διερεύνησης ενός ιστορικού θέματος με εργαλεία των ΤΠΕ, να καλλιεργηθούν ικανότητες ανάγνωσης, μελέτης και αξιοποίησης διαφορετικών ειδών ιστορικών πηγών και αναπαράστασης της ιστορικής πληροφορίας με διαφορετικούς τρόπους, και να αναπτυχθεί ένας ιστορικός διάλογος για ιστορικά θέματα, ο οποίος να βασίζεται σε τεκμηριωμένα με ιστορικά στοιχεία επιχειρήματα.. Η σχολική ιστορική εργασία δεν περιορίζεται έτσι στη σχολική τάξη, αλλά μέσα από τη δυνατότητα επαφής και επικοινωνίας με εξωσχολικούς θεσμούς, όπως το μουσείο, τα αρχεία, ο δήμος, η ιστοσελίδα με ιστορικό περιεχόμενο, η βιβλιοθήκη, συντελεί στη διατήρηση και διάδοση της ιστορικής μνήμης και στη διαμόρφωση της ιστορικής κουλτούρας (Γκίκα, 2014). Δίνεται, επίσης, η δυνατότητα προσέγγισης κειμένων και ειδών λόγου που παράγονται από ένα ευρύ φάσμα μέσων και πολιτισμικών πηγών, πολυτροπικών δηλαδή κειμένων, για καλλιέργεια του οπτικού και ψηφιακού γραμματισμού.

Η σύγχρονη επιστημονική τάση και εκπαιδευτική αναζήτηση επιδιώκουν να προσαρμόσουν το σχολείο στην κοινωνία της γνώσης, της πρωτοβουλίας και της αναζήτησης, οργανικό μέρος της οποίας είναι οι ΤΠΕ. Η κοινωνία της γνώσης θέτει το πλαίσιο και τη λογική βάση των οποίων θα αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ στο σχολείο. Στόχος είναι η καλλιέργεια της ικανότητας στη συνεχή μάθηση, της ικανότητας στη συλλογική εργασία, της πρωτοβουλίας, της ανθρωπιστικής παιδείας, του κλασικού και νέου γραμματισμού αλλά και του κριτικού γραμματισμού και της αισθητική καλλιέργειας. (Κουτσογιάννης, 2008). Στο πλαίσιο αυτό φιλοδοξούμε να εντάξουμε και το προτεινόμενο σενάριο.

**ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ: ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ
ΠΕΔΙΟ, ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, ΔΙΑΡΚΕΙΑ:**

Το σενάριο που παρουσιάζουμε με τίτλο η «Η Αγία Σοφία και η σημασία της για την Τέχνη και τον Ελληνισμό» εντάσσεται στο γνωστικό αντικείμενο της Μεσαιωνικής και Νεότερης Ιστορίας της Β Γυμνασίου και ειδικότερα στην διδακτική ενότητα, *Ο Ιουστινιανός και το έργο του*. Το σενάριο σε μια συντομευμένη μορφή εφαρμόστηκε σε ένα επαρχιακό Γυμνάσιο, στο Πέραμα Μυλοποτάμου. Η προτεινόμενη χρονική διάρκεια είναι 3 ή 4 ώρες, εάν είναι δυνατόν σε συνεχή δώρα.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Για την υλοποίηση του σεναρίου απαιτείται να υπάρχει διαθέσιμο εργαστήριο πληροφορικής ή, εναλλακτικά, η ύπαρξη πέντε τουλάχιστον φορητών υπολογιστών στην αίθουσα διδασκαλίας με πρόσβαση στο διαδίκτυο. Οι μαθητές πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με την πλοήγηση στο διαδίκτυο, τη χρήση λογισμικών κειμενογράφου (Word), τη χρήση λογισμικού παρουσίασης (PowerPoint) και καλό θα ήταν να έχουν μια εξοικείωση και με τη δημιουργία Χρονογραμμής με Timetoast ή άλλο λογισμικό. Επίσης, βοηθητική θα ήταν η προηγούμενη εμπειρία τους στην εργασία σε ομάδες και μάλιστα στο εργαστήριο.

Επιπροσθέτως ο καθηγητής/τρια θα πρέπει να έχει φροντίσει να περάσει τα φύλλα εργασίας στην επιφάνεια εργασίας των σταθμών εργασίας του εργαστηρίου, ώστε να μην χαθεί πολύτιμος χρόνος και να τα δώσει και φωτοτυπία για διευκόλυνση μαθητή που δεν έχει άμεση πρόσβαση στο PC και λειτουργεί ως αναγνώστης. Επίσης να έχει γίνει η εγγραφή στο TIMETOAST, ώστε να μην χαθεί χρόνος από την εργασία, και στην περίπτωση που οι μαθητές δεν έχουν e-mail, να μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους έτοιμους κωδικούς που θα δώσει η καθηγήτρια.

ΣΤΟΧΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Γνωστικοί στόχοι του σεναρίου είναι :Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές i) την ιστορία της Αγίας Σοφίας από τα Παλαιοχριστιανικά χρόνια μέχρι σήμερα ii) τη σημασία της οικοδόμησης της Αγίας Σοφίας για την αρχιτεκτονική iii) τη σημασία της ως έκφραση της τέχνης-πολιτισμού του Βυζαντίου και ως μνημείο πολιτισμού της Ανθρωπότητας iv) τη σημασία της Αγίας Σοφίας για τον Ελληνισμό διαχρονικά

Στόχοι ψηφιακού γραμματισμού αποτελούν: i) η εξοικείωση των μαθητών στη χρήση διάφορων ελεύθερων διαδικτυακών εργαλείων, όπως το TIMETOAST, τα συνεργατικά έγγραφα Google, το λογισμικό εικονικής περιήγησης και παρουσιάσεων ii) η εξάσκηση στην επιλογή και αξιοποίηση πληροφοριών από το διαδίκτυο προκειμένου οι μαθητές να διερευνήσουν ένα ιστορικό ζήτημα ανάλογα με το υπό μελέτη ερώτημα iii) η αξιοποίηση των ΤΠΕ, για να παράγουν πρωτότυπα πολυτροπικά κείμενα, προϊόντα προσωπικής έρευνας.

Για την καλλιέργεια κριτικού γραμματισμού και πολυγραμματισμών προτείνεται i) συνδυαστική αξιοποίηση πολλών πηγών για την ανάλυση - σύνθεση και εξαγωγή συμπερασμάτων – πολυπρισματική προσέγγιση ii) αξιοποίηση πολλών πολυτροπικών κειμένων, όπως εικόνες, τραγούδια, ψηφιακά κείμενα σε συνδυασμό με κειμενικές πηγές iii) καλλιέργεια της διαδικαστικής γνώσης και παρότρυνση για άρθρωση ιστορικού λόγου απ'τους μαθητές iv) αξιολόγηση, επιλογή υλικού και σύνθεση για παρουσίαση.

Ως παιδαγωγικοί στόχοι τίθενται: i) η ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας και ομαδικότητας και να αποκτήσουν εμπειρία στην κατανομή ρόλων και των υποχρεώσεων που απορρέουν απ' αυτούς ii) η οικοδόμηση της γνώσης

αξιοποιώντας τις ικανότητες τους μέσα σ' ένα συνεργατικό περιβάλλον, καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της φαντασία τους και παράλληλα ψυχαγωγία τους μέσα από τη συγκεκριμένη παιδαγωγική διαδικασία iii) η άσκηση στην ετεροαξιολόγηση και αυτοαξιολόγηση για βελτίωση συνεργασίας και αποτελέσματος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Αφετηρία : Έχει προηγηθεί η διδασκαλία της ενότητας Ο Ιουστινιανός και το έργο του. από τον καθηγητή και το σενάριο αυτό είναι συμπληρωματικό στο προτεινόμενη από το βιβλίο υποενότητα «Κτίσματα και Αγία Σοφία».

Σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα: Στο προτεινόμενο διαθεματικό σχέδιο εργασίας, παράλληλα με την προτεινόμενη από το ΔΕΠΣ θεματική ενότητα μελέτης «Η Αγία Σοφία ως πρότυπο της εξέλιξης στην αρχιτεκτονική κατά την εποχή του Ιουστινιανού» (ΔΕΠΣ 2003: 218) οι μαθητές θα μελετήσουν την Αγία Σοφία όχι μόνο, για να κατανοήσουν τη σημασία της για την Αρχιτεκτονική και τον πολιτισμό του Βυζαντίου, στόχο που τίθεται από το βιβλίο του καθηγητή, (Δημητρούκας & Ιωάννου χχ), αλλά θα επεκταθούν στην ιστορία της και στην αξία της διαχρονικά μέχρι σήμερα ως παγκόσμιο μνημείο πολιτισμού. Επιδιώκεται έτσι να έρθουν σε επαφή με θέματα και μακράς διάρκειας που είναι ζητούμενο της Νέας Ιστορίας (Βακαλούδη, 2011) επίσης, το σενάριο επεκτείνεται και σε άλλα θέματα τέχνης εκτός της Αρχιτεκτονικής, όπως οι σωζόμενες αγιογραφίες, καθώς και η εντύπωση που προκαλεί στον επισκέπτη σήμερα ο ναός με την διακόσμησή του σε σύγκριση με την εποχή της κατασκευής του και η συμβολική σημασία της Αγίας Σοφίας για τον ελληνισμό, όπως αποτυπώνεται σε δημοτικά τραγούδια. Συγκεκριμένα το σενάριο αυτό υλοποιεί τις προτάσεις του νέου προγράμματος σπουδών για την ιστορία του 2015 στο οποίο τίθεται ως στόχος διδασκαλίας της ενότητας οι μαθητές «Να διακρίνουν τη σημασία του ιστορικού ναού της Αγ. Σοφίας ως μνημείου πολιτισμού» και ζητείται οι μαθητές να «παρακινούνται να παρουσιάσουν εργασίες ανά θεματική ενότητα για την Αγία Σοφία (αρχιτεκτονική, μύθοι και θρύλοι γύρω από αυτήν, προφορική παράδοση και δημοτικό/λαϊκό τραγούδι)» (ΦΕΚ181β/2015: 2464).

Το πρόβλημα /υπό διερεύνηση θέμα: Τα θέματα έρευνας των ομάδων ήταν τα εξής: 1) Η αρχιτεκτονική της Αγίας Σοφίας και γιατί ήταν σημαντική για την εποχή της και μέχρι σήμερα. 2) Η ιστορία της Αγίας Σοφίας από την πρώτη κτίση μέχρι σήμερα 3)Οι σωζόμενες αγιογραφίες στην Αγία Σοφία, η θέση τους τα πρόσωπα που απεικονίζονται και οι τεχνικές κατασκευής τους. 4) Τα δημοτικά τραγούδια για την κατασκευή της Αγίας Σοφίας και την άλωσή της από τους Τούρκους και η σημασία της για τον ελληνισμό. 5) Η Ψηφιακή τρισδιάστατη επίσκεψη του ναού για βίωση της ομορφιάς του καθώς και η και η αποτύπωση των τμημάτων του ναού της επιλογής των μαθητών με την βοήθεια επιπρόσθετου πληροφοριακού υλικού καθώς και η σύγκριση με ενσυναίσθηση με τις εντυπώσεις των επισκεπτών της εποχής του Ιουστινιανού όπως καταγράφονται από τον ιστορικό Προκόπιο.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στο σενάριο αξιοποιείται η διαθεματική προσέγγιση και εμπλέκονται γνώσεις από τα γνωστικά αντικείμενα των Εικαστικών (Ιστορία της Τέχνης), της Μουσικής, της Πληροφορικής, της Γλώσσας, των Θρησκευτικών και βεβαίως της Ιστορίας.

Η διδακτική πρόταση στηρίζεται στη διερευνητική ανακαλυπτική μάθηση και τη θεωρία της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης (Vygotsky L. S., 1978) .Τα φύλλα εργασίας λειτουργούν ως γνωστική σκαλωσιά (scaffolding) για τη συστηματική

υποστήριξη των μαθητών που είναι άμεσα επηρεασμένη από τη θεωρία περί μάθησης του Vygotsky και αποτελούν σταδιακή μεταβίβαση της ευθύνης από τον δάσκαλο στον μαθητή. Αξιοποιούνται οι πολυγραμματισμοί (Kalantzis & Cope 2001) και στο πλαίσιο του ρόμβου των γραμματισμών (Κουτσογιάννης, 2012) δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη των μαθητών ως μικρών ιστορικών και κριτικών υποκειμένων στην προσέγγιση της γνώσης.

Η πολυπρισματική προσέγγιση αξιοποιείται, επίσης, αφού ζητείται στην εργασία κάθε ομάδας, οι μαθητές να αξιοποιήσουν δύο τουλάχιστον από τα παρακάτω διαφορετικά είδη πηγών – εικονικές, κειμενικές- ηχητικές-ψηφιακές. Η πολυπρισματική διδασκαλία βασίζεται στη διαθεσιμότητα άφθονου πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού και προϋποθέτει ενεργητικές μεθόδους διδασκαλίας. Αξιοποιείται μεγάλη ποικιλία πηγών ως προς το είδος (κειμενικές, ηλεκτρονικές, προφορικές, οπτικοακουστικές, εικονικές κ.λπ.) (Strandling, 2003).

Οι μαθητές έχουν έτσι τη δυνατότητα προσέγγισης και τριβής με κείμενα και είδη λόγου που παράγονται από ένα ευρύ φάσμα μέσων και πολιτισμικών πηγών και είναι άρα πολυτροπικά καλλιεργώντας τον πολυγραμματισμό τους. Αναμένεται με αυτή την τριβή οι διδασκόμενοι να «αναπτύξουν μια κριτική μεταγλώσσα για να καταλαβαίνουν την κοινωνική και πολιτισμική δύναμη αυτών των κειμένων και των συναφών κοινωνικών πρακτικών» (Kalantzis & Cope 2001).

Αξιοποιούνται οι αρχές της Νέας Ιστορίας και το μάθημα επικεντρώνεται περισσότερο στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και τρόπων ανάλυσης τεκμηρίων, ερμηνείας και σύνθεσης των πληροφοριών που θα συγκεντρώσουν οι μαθητές από ποικίλες πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές (Stradling, 2003).

Με την υιοθέτηση των παραπάνω σύγχρονων προσεγγίσεων, διαθεματικής βιωματικής, διερευνητικής και ομαδοσυνεργατικής, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να παραγάγουν οι ίδιοι τη γνώση και να αναπτύξουν γνωστικές, αλλά και μεταγνωστικές δεξιότητες, που συντελούν στη γνωστική αυτονομία τους και στις ανάπτυξη θετικής στάση προς το σχολείο. (Ματσαγγούρας, 2006).

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ –ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΑΞΗΣ

Το μάθημα οργανώθηκε σε δύο φάσεις στην Α φάση οι μαθητές μετά τις αναγκαίες οδηγίες στην ολομέλεια για το αντικείμενο εργασίας και τα των φύλλων εργασίας εργάζονταν σε ομάδες στους υπολογιστές. Στην Β φάση παρακολουθούσαν τις ηλεκτρονικές παρουσιάσεις των συμμαθητών τους σε ολομέλεια που εναλλάσσονταν με διαλείμματα διαλογικής συζήτησης σχετικά με την αξιολόγηση των εργασιών και της οργάνωσης και συνεργασίας των ομάδων.

ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΩΡΑ

1η-2η ώρα: Αφού έγινε η παρουσίαση σχετικά με τη στοχοθεσία του μαθήματος, την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, καθώς και μια μικρή εισαγωγή για το έργο που θα έπρεπε να διεκπεραιώσει η κάθε ομάδα, οι μαθητές κλήθηκαν να δηλώσουν την θεματική στην οποία επιθυμούσαν να εργαστούν, (αρχιτέκτονες, ιστορικοί, αγιογράφοι, λαογράφοι) και να επιλέξουν συνεργάτες με βάση τις προτιμήσεις τους. Ζητήθηκε μόνο η ομάδα των ιστορικών να πλαισιωθεί με μαθητές που θα είχαν ευχέρεια στη χρήση των υπολογιστών. Για τον επιμερισμό του έργου των ομάδων υιοθετήθηκε το μοντέλο ανάθεσης κοινού έργου σε ζεύγος ομάδων οι οποίες ωστόσο εργάστηκαν ανεξάρτητα μεταξύ τους προκειμένου να είναι πιο άμεση και εύκολη πρόσβαση στα 12 PC του εργαστηρίου.

Στους μαθητές μοιράστηκαν ανά 2 δύο ή 3τρεις φύλλα εργασίας ηλεκτρονικά και σε φωτοτυπίες και ζητήθηκε να ακολουθήσουν τις οδηγίες της ομάδας που διάλεξαν ανοίγοντας τον αντίστοιχο ηλεκτρονικό φάκελο στην μονάδα PC που ήταν μπροστά τους . Κατανεμήθηκαν έτσι οι μαθητές σε 10 ομάδες ήτοι 6Χ3 μαθητές και 4Χ2 μαθητές αντίστοιχα: 1. Οι Αρχιτέκτονες 2. Οι Ιστορικοί 3. Οι Λαογράφοι 4. Οι Αγιογράφοι 5. Οι Προσκυνητές . Ανά δύο οι ομάδες μοιράζονταν κοινό φύλλο εργασίας ηλεκτρονικά αλλά και έντυπο. Κάθε ομάδα είχε πρόσβαση σε υπολογιστή και εργάζονταν ομαδικά για τη συμπλήρωση των φύλλων εργασίας και των απαιτούμενων τελικών προϊόντων. Η εκπαιδευτικός παρακολουθούσε την πορεία των εργασιών και στήριζε τις ομάδες στο έργο τους δίνοντας επεξηγήσεις όπου χρειαζόταν και επί πλέον οδηγίες όταν το ζητούσαν οι μαθητές.

3η ώρα: Ανάλογα με τις δεξιότητες των μαθητών μέρος της 3η ώρας μπορεί να διατεθεί στην συνέχιση της ομαδικής εργασίας για την ολοκλήρωση των τελικών εργασιών των ομάδων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ, ΜΕΣΑ /ΛΟΓΙΣΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Όλες οι ομάδες προβλεπόταν να αξιοποιήσουν το διαδίκτυο για την πρόσβαση σε πληροφορίες εικόνες και άλλο οπτικοακουστικό υλικό .Κάθε ομάδα ωστόσο θα έπρεπε να χρησιμοποιήσει τις ΤΠΕ για να παράγει η κάθε μία ένα διαφορετικό ψηφιακό προϊόν.

Η Ομάδα Αρχιτεκτόνων είχε ως αποστολή την συλλογή υλικού διαδικτυακά και την παρουσίαση με σχετικό λογισμικό ηλεκτρονικά της αρχιτεκτονικής της Αγίας Σοφίας και των καινοτομικών στοιχείων που παρουσιάζει ο σχεδιασμός της ακόμη και σήμερα. Όπως επισημαίνει ο Αρμ. Τσιβάς (2014) στηριζόμενος σε έγκριτη βιβλιογραφία «Οι ηλεκτρονικές παρουσιάσεις είναι ένα χρήσιμο μέσο για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ιστορικής διερεύνησης των μαθητών καθώς εμπλέκονται με την έννοια της ιστορικής σημασίας και αναπτύσσουν δεξιότητες κριτικής σκέψης, ενώ, ταυτόχρονα είναι πολύ εύκολη η εξοικείωση και η εκμάθηση των βασικών λειτουργιών του» .

Από την Ομάδα Ιστορικών ζητήθηκε η συλλογή υλικού διαδικτυακά για την ιστορία της κτίσης του ναού της θεού Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη από την Παλαιοχριστιανική εποχή μέχρι σήμερα και επιλογή στοιχείων και σημαντικών χρονολογιών για παρουσίαση με την δημιουργία χρονογραμμής. Όπως σημειώνει ο Ελ. Βέτσιος (2014) «η χρονογραμμή είναι ένας απλός, όχι όμως απλοϊκός, τρόπος οπτικής αναπαράστασης της σχέσης μιας αφηρημένης έννοιας, του χρόνου, με την ανθρώπινη δραστηριότητα. Οι χρονογραμμές βοηθούν τα παιδιά να αντιληφθούν και να κατανοήσουν την αφηρημένη έννοια του χρόνου, αφού το ιστορικό υλικό που διατάσσεται εντός των χρονογραμμών αναπαριστά με συγκεκριμένους τρόπους τον χρόνο, πράγμα που διευκολύνει τους μαθητές στο σχηματισμό των δικών τους προσωπικών αναπαραστάσεων που με την πάροδο του χρόνου αποκτούν και βιωματικό χαρακτήρα». Επιλέχτηκε συγκεκριμένα το λογισμικό web 2, timetoast, διότι είναι ελεύθερο και παρουσιάζει επιπλέον τα εξής πλεονεκτήματα α) ο χρήστης μπορεί εύκολα να προσθέσει περιγραφές και εικόνες β) επιτρέπει την εισαγωγή τόσο μεμονωμένων συμβάντων όσο και περιόδων. γ) προσφέρει δυνατότητα ενσωμάτωσης της χρονογραμμής και σε άλλες ιστοσελίδες .

Η Ομάδα των Αγιογράφων επιφορτίστηκε με την συλλογή εικόνων διαδικτυακά και την παρουσίαση με λογισμικό παρουσιάσεων ψηφιδωτών ή τοιχογραφιών της επιλογής τους από την Αγία Σοφία, καθώς και τη συλλογή

πληροφοριών και παρουσίαση με λίγα λόγια, σε λογισμικό παρουσίασης της τέχνης των ψηφοθετών. Η Ομάδα των Προσκυνητών επισκέφτηκε εικονικά το ναό και ανέλαβε τη συγκέντρωση στοιχείων για την ονομασία και τα μέρη του ναού που διάλεξαν να επισκεφτούν με εικονική πλοήγηση στην Αγία Σοφία καθώς και την καταγραφή των συναισθημάτων τους μετά την περιήγηση συγκρίνοντας τα με εκείνα των επισκεπτών της εποχής του Προκοπίου (κειμενική πηγή) ιστορικού της εποχής του Ιουστινιανού σε κειμενογράφο Word . Όπως αναφέρει ο Αρ. Τσιβάς (2014) βασιζόμενος σε εκτεταμένη βιβλιογραφία «οι εικονικές περιηγήσεις σε συμβατικά ή ηλεκτρονικά μουσεία και αρχαιολογικούς ή ιστορικούς χώρους. ... αποτελούν παραδείγματα εικονικής πραγματικότητας. Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο μουσείο παρέχει νέους τρόπους επικοινωνίας με το κοινό, μεγαλύτερες δυνατότητες επιλογής και συμμετοχής όχι μόνο με την παροχή απαραίτητου πληροφοριακού υλικού, αλλά και με τη συμμετοχή σε πρακτικές «εμβύθισης» σε άλλες εποχές και πολιτισμούς ενώ, συχνά λειτουργούν ως χώροι που ενθαρρύνουν και δυναμώνουν μορφές διερευνητικής μάθησης.» Είναι δυνατόν να καλλιεργηθεί έτσι η ανάπτυξη μιας ικανότητας ενσυναισθητικής κρίσης, δηλαδή εξεύρεση τρόπων, με τους οποίους θα μπορεί κάποιος να εκτιμά και να αξιολογεί καλύτερα και πληρέστερα τα προβλήματα, τις απόψεις και τις θέσεις των άλλων ανθρώπων. (Βακαλούδη, 2011)

Η Ομάδα Λαογράφων έπρεπε να ακούσει από το Youtube δύο παραδοσιακά δημοτικά τραγούδια της Αγίας Σοφιάς και να κάνει καταγραφή των πληροφοριών που δίνουν και αντιπαραβολή /σύγκρισή τους με αντίστοιχες ιστορικές πληροφορίες από άλλες πηγές, προκειμένου να γνωρίσει 1)την απήχηση που είχε το κτίσιμο της Αγίας Σοφιάς και η απώλειά της στον βυζαντινό λαό και τον Ελληνισμό και β) πως αυτό εκφράστηκε στο δημοτικό τραγούδι και γ) να εξάγει συμπεράσματα για την σημασία της Αγίας Σοφιάς στη συνείδηση του λαού συμπληρώνοντας ηλεκτρονικά το φύλλο εργασίας με επεξεργαστή κειμένου. «Ο Επεξεργαστής κειμένου, αν και δεν βρίσκεται στην αιχμή της τεχνολογίας, αποτελεί την πιο διαδεδομένη εφαρμογή λογισμικού στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία και η αξιοποίησή του συνηγορεί στην καλλιέργεια δεξιοτήτων ανάλυσης, επεξεργασίας, οργάνωσης και δημοσιοποίησης ιστορικών πληροφοριών, απαραίτητων για την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης ... Επιτρέπει τη οργάνωση του γραπτού κειμένου στις απαιτήσεις του ιστορικού ερωτήματος » (Τσιβάς,2014). Στην ομάδα αυτή μπορεί να ενταχθούν μαθητές που δεν έχουν μεγάλη εξοικείωση με τις ΤΠΕ ή και δυσκολεύονται στην διαχείριση του γραπτού λόγου και θα εκδήλωναν εύκολα ενδιαφέρον να εργαστούν με τραγούδια. Χρειάζεται ωστόσο προσοχή για την κατανόηση και επιλογή των ζητούμενων από τα φύλλα εργασίας, που αν και λειτουργούν καθοδηγητικά για το μαθητή δεν εξομαλύνουν κάθε δυσκολία. Όπως επισημαίνουν σχετικές έρευνες «η έκθεση των υποκειμένων μάθησης σε πλούσια πολυμεσικά περιβάλλοντα δεν σημαίνει και αυτόματη αλλαγή στην κατανόηση και τη μάθηση. Η διαφορετικότητα και τα εγγενή χαρακτηριστικά του κάθε μέσου δημιουργούν πρόσθετες δυσκολίες στην προσπάθεια διαμόρφωσης των απαραίτητων νοητικών διεργασιών και νέες μορφές εγγραμματοτισμού κρίνονται απαραίτητες, (Τσιβάς, 2014) , την καλλιέργεια των οποίων θα πρέπει να αναλάβει το σχολείο .

ΠΟΡΕΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΜΕ ΤΑ ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (Α ΦΑΣΗ)

Σε κάθε φύλλο δραστηριοτήτων περιλαμβάνεται η αποστολή της ομάδας, οδηγίες και προτεινόμενες ιστοσελίδες με υλικό για αξιοποίηση στην εργασία, καθώς και οδηγίες για την δημιουργία με το προτεινόμενο λογισμικό του

αναμενόμενου τελικού προϊόντος. Αξιοποιείται δηλαδή η μέθοδος της καθοδηγούμενης διερεύνησης και υπάρχουν στοιχεία από την τεχνική *webquest*, που περιγράφεται «ως μια ερευνητική δραστηριότητα κατά την οποία μερικές ή όλες οι πληροφορίες, οι οποίες αλληλεπιδρούν με τα υποκείμενα μάθησης, προέρχονται από τον παγκόσμιο ιστό, ενώ προαιρετικά πλαισιώνεται από την παρακολούθηση βίντεο». (Τσιβάς, 2010).

Από τις ομάδες των Αρχιτεκτόνων ζητείται να συλλέξουν στοιχεία από τις εξής σελίδες: 1) Αγία Σοφία: Ένα θαύμα αρχιτεκτονικής, 2. Ιστορία για μουσουλμανόπαιδες Β' Γυμνασίου σ.28, 3. Ιστοσελίδα Χαλούλου για Παλαιοχριστιανική Αρχιτεκτονική και για Αγία Σοφία και 4. Κεφάλαιο 8 του λήμματος της Αγίας Σοφίας της εγκυκλοπαίδειας του ΙΜΕ α) να βρουν επιπλέον στοιχεία για τους Αρχιτέκτονες του ναού, β) για τον ρυθμό της νέας εκκλησίας και εικόνες που να τον αποτυπώνουν γ) για την καινοτομία που εισήγαγαν οι αρχιτέκτονες σε σχέση με άλλα οικοδομήματα της εποχής . δ) την επιρροή της στη ναοδομία σε Ανατολή και Δύση. Τέλος, ζητείται να φτιάξουν μια παρουσίαση για να δώσουν τις απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα. Δίδονται επίσης γραπτές οδηγίες για την δημιουργία της παρουσίασης.

Από τις ομάδες των Ιστορικών ζητείται: να συλλέξουν στοιχεία από 1) την σελίδα του Μείζονος Ιδρύματος Πολιτισμού και συγκεκριμένα την Πρώτη χριστιανική εποχή στην ενότητα πολιτισμός –Αγία Σοφία 2) αντίστοιχη σελίδα της Wikipedia 3) την Ιστορία και το Οικοδόμημα της Αγίας Σοφίας 4) σελίδα και χρονολογία της Εγκυκλοπαίδειας Μείζονος Ελληνισμού για την Αγία Σοφία και να φτιάξουν, σύμφωνα με τις οδηγίες, που τους δίνονται για την χρήση του ελεύθερου λογισμικού *timetoast*, ή άλλου αντίστοιχου λογισμικού, και με τους έτοιμους κωδικούς στο όνομα της διδάσκουσας την χρονογραμμή της ιστορίας κτισίματος της από το 340 μ.Χ μέχρι το 2014 μ. Χ επιλέγοντας οι ίδιοι τις σημαντικές χρονολογίες.

Από τις ομάδες των Αγιογράφων, ζητείται : α.. να συλλέξουν πληροφορίες και εικόνες από 1) την Ιστορία Ελληνική και Παγκόσμια μέρος Β 2) την Wikipedia -Αγία Σοφία (Κωνσταντινούπολη) 3) Αγία Σοφία Ψηφιδωτά και τοιχογραφίες β. να κάνουν με το λογισμικό προβολής παρουσιάσεων *Power Point* (*Ms Office*) που είναι εγκατεστημένο στους Η/Υ του σχολικού εργαστηρίου την παρουσίαση 2-3 Ψηφιδωτών ή τοιχογραφιών της επιλογής τους στους συμμαθητές τους . Σε κάθε ψηφιδωτό ή τοιχογραφία, που θα διαλέξουν θα πρέπει να αναφέρουν : Ποιας εποχής είναι ή χρονολογία, 2) Με ποια τεχνική είναι φτιαγμένο 3) Σε ποιο σημείο του ναού βρίσκεται 4) Ποια τα πρόσωπα που απεικονίζονται γ) ζητείται να συλλέξουν πληροφορίες για την τέχνη του Ψηφιδωτού από τις σελίδες : 1) Βυζαντινή Ζωγραφική-Ψηφιδωτά 2) Ιστορία /κατασκευή του ψηφιδωτού και αφού τις συνθέσουν τέλος δ. να παρουσιάσουν με λίγα λόγια την τέχνη του Βυζαντινού ψηφιδωτού .

Από τις ομάδες των Λαογράφων ζητείται :1) να καταγράψουν τις πληροφορίες που δίνει τα δημοτικά τραγούδια της Αγίας Σοφίας και 2) να τις αντιπαραβάλλουν με αντίστοιχες ιστορικές πληροφορίες , ώστε να εξάγουν συμπεράσματα για την σημασία της Αγίας Σοφίας στην συνείδηση του λαού. Δίδονται οδηγίες 3) να ακούσουν το δημοτικό τραγούδι «Χίλιοι μαστόροι δούλευαν» επισκεπτόμενοι την σελίδα YouTube Greek Folk Music. Δίδονται οι στίχοι του τραγουδιού: «Χίλιοι μαστόροι δούλευαν και χίλιοι μαθητάδες να φτιάξουν πύργον αψηλό, να φτιάξουν μοναστήρι να φτιάξουν την Αγία Σοφιά, το Μέγα Μοναστήρι απ' τ' Άγιον Όρος το νερό κι απ' την Αθήνα χώμα κι απ' τα Ιεροσόλυμα φέρνουν τα κεραμίδια».

Οι μαθητές ζητείται να απαντήσουν στις ερωτήσεις :1) Ποιο το είδος του τραγουδιού που ακούν;.2) Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται; 3) Ποιες πληροφορίες υπάρχουν στο τραγούδι; 4) Σε τι αποσκοπεί κατά τη γνώμη τους το τραγούδι; 5) Ποια συναισθήματα τους δημιουργεί ; 6) Γιατί επιλέγεται η αναφορά στις συγκεκριμένες τοποθεσίες –συμβολισμός; 7) Αν δημιουργείται κάποια αίσθηση του εμείς ως Έλληνες από την συνδυαστική αυτή αναφορά και αν ναι πως επιτυγχάνεται αυτό;

Κατόπιν τους ζητείται να διαβάσουν το Ιστορικό τραγούδι της Αγίας Σοφίας στην σελίδα Μυριόβιβλος και τέλος να απαντήσουν στις εξής ερωτήσεις ανάσυρσης πληροφοριών του 4ου Φύλλου εργασίας 1) Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται το τραγούδι; 2) Να καταγράψουν τις πληροφορίες που υπάρχουν στους στίχους για την Αγιά Σοφιά. 3) Γιατί κατά την γνώμη τους αποκαλείται μοναστήρι; Για βοήθεια στην απάντηση συστήνεται η επίσκεψη της σελίδας Wikipedia -Αγία Σοφία (Κωνσταντινούπολη).

Στην συνέχεια καλούνται να ακούσουν το Κρητικό ριζίτικο τραγούδι «Και δώστε λόγο στην Φραγκιά» και να απαντήσουν σε ερωτήσεις, που διαμορφώθηκαν με βάση τις προτάσεις των βιβλίων διδακτικής της Ιστορίας των Αντωνιάδη (1995) και Δ. Μαυροσκούφη (2005), και μεταξύ των άλλων αξιοποιούν και την ενσυναίσθηση των μαθητών 1) Ποιο το είδος του τραγουδιού που ακούσατε; 2) Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται; 3) Ποιες πληροφορίες υπάρχουν στο τραγούδι; 4) Ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται; 5) Ποια κατά τη γνώμη σας τα συναισθήματα του δημιουργού –λαού για τα γεγονότα που παρουσιάζει; 6) Με βάση τα παραπάνω ποια νομίζετε ότι ήταν η σημασία της Αγίας Σοφίας στην συνείδηση του λαού; Οι δύο ομάδες καλούνται να συμπληρώσουν τις απαντήσεις ηλεκτρονικά πάνω στο φύλλο εργασίας.

Οι ομάδες των Προσκυνητών της Αγίας Σοφίας σε πρώτη φάση ζητείται να διαβάσουν την περιγραφή του ναού από τον Προκόπιο που έζησε την εποχή της κατασκευής της Αγίας Σοφίας: Η Αγιά Σοφιά (Προκοπίου του Καισαρέως) σε μετάφραση Θ. Δετοράκη και καλούνται να απαντήσουν σε συνεργατικό φύλλο εργασίας με έγγραφο google στις εξής ερωτήσεις: 1) Ποια η άποψη του Προκόπιου, σε τι οφείλεται η τελειότητα του κτίσματος ; 2) Ποιο σημείο τονίζει με μεγαλύτερη έμφαση ; Κατόπιν να συγκρίνουν τις απαντήσεις τους με τις απαντήσεις της β ομάδας που έχει το ίδιο θέμα πριν προχωρήσουν

Σε δεύτερη φάση επισκέπτονται το εσωτερικό του ναού με τη χρήση λογισμικού ^{εικονικής} περιήγησης http://www.360tr.com/34_istanbul/ayasofya/english/, και τους ζητείται να γράψουν τις εντυπώσεις και τα αισθήματά τους μετά την περιήγηση συγκρίνοντας τα, με εκείνα του Προκοπίου ιστορικού της εποχής του Ιουστινιανού . Συμπληρωματικά στοιχεία για το εσωτερικό του ναού μπορούν να αντλήσουν από το κεφάλαιο Εσωτερικός διάκοσμος της Αγίας Σοφίας της Εγκυκλοπαίδειας του ΙΜΕ όπου καταγράφονται οι μεταγενέστερες της εποχής του Ιουστινιανού αλλαγές.

Βοηθητικά δίδονται οι εξής οδηγίες /ερωτήσεις :Αφού σταθείτε στο μέσο κάτω από τον τρούλο γράψτε: α) Ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται; β) Διαφωνείτε ή συμφωνείτε με τον Προκόπιο ως προς την τελειότητα του κτίσματος και το σημείο στο οποίο οφείλεται; γ) Αιτιολογήστε την άποψή σας γράφοντας σε κειμενογράφο.

Σε τρίτη φάση, υποβοηθούμενοι και από το πλαινό σχεδιάγραμμα της εφαρμογής καλούνται να συγκεντρώσουν στοιχεία για την ονομασία και τα

μέρη του ναού που επισκεφτήκαν . Ως υποβοηθητική σελίδα για την εργασία αυτή προτείνεται η ενότητα για το μνημείο Αρχιτεκτονική της Wikipedia. και η παρουσίαση Τα μέρη του ναού. Τέλος, τους ζητείται να παρουσιάσουν ονομάζοντάς και περιγράφοντας τα μέρη του ναού που τους έκαναν εντύπωση καθώς και την χρήση τους .

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ - (Β ΦΑΣΗ)

4η ώρα: Μέρος της 3ης ώρας και ολοκληρω η 4η χρειάζεται να αφιερωθεί στην παρουσίαση των συμπερασμάτων και εργασιών ανά ομάδα στην ολομέλεια της τάξης στην αξιολόγηση του τρόπου εργασίας . Οι ομάδες με το ίδιο θέμα παρουσίασαν σε συνέχεια η μία με την άλλη και λειτούργησαν η μία ως ομάδα ανακοίνωσης και η άλλη ως ομάδα ελέγχου. Ακολούθησε συζήτηση, για την ενδο-ομαδική οργάνωση της εργασίας, την συνεργασία και τα αποτελέσματα των εργασιών σε σχέση με τα ζητούμενα από τα φύλλα εργασίας και βγήκαν συμπεράσματα για την βελτίωση των αποτελεσμάτων σε μελλοντικές εργασίες.

Στην ώρα της παρουσίασης των εργασιών α) Δόθηκαν εξηγήσεις σε απορίες λεξιλογίου, που αποτέλεσαν έκπληξη για μένα γιατί δεν τις γνώριζαν οι μαθητές όπως υπερώο, ένθρονος κ.λπ. β) Έγινε αυτοξιολόγηση από τους μαθητές για το τι θα μπορούσαν να κάνουν καλύτερα την επόμενη φορά και ετεροαξιολόγηση από την ομάδα –ζευγάρι για τα σημεία της εργασίας της αντίστοιχης ομάδας που χρειάζονταν βελτίωση. γ) Δόθηκε έμφαση στο πως πρέπει να αξιοποιούνται οι ιστοσελίδες και οι οδηγίες που περιλαμβάνονται στα φύλλα εργασίας. δ) Καταλήξαμε σε αρχές που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους μαθητές για χρήση και επέκταση και σε άλλα φύλλα εργασίας ή διαγωνίσματα, η προσεκτική ανάγνωση των οδηγιών. Κάποιοι μαθητές είχαν την τάση να περιορίζουν την έρευνα τους σε μια από τις προτεινόμενες ιστοσελίδες και να μην προσέχουν τι ακριβώς ζητούσε η άσκησή τους ώστε να ανταποκρίνονται μερικώς στο ζητούμενο.

Στον βαθμό που το διαδίκτυο αποτελεί μια «ζούγκλα πληροφόρησης» είναι ζήτημα εξαιρετικής σπουδαιότητας να εξοικειωθούν οι μαθητές με μία σειρά καθηκόντων/δεξιοτήτων που θα τους καθιστούν λιγότερο ευάλωτους στην άκριτη παραδοχή πληροφοριών και στην άτεχνη παράθεσή τους. (Μαυροσκούφης, 2011) το γνωστό copy/paste. Η συμπερίληψη στα φύλλα εργασίας πολλών εναλλακτικών ιστοσελίδων, στόχο είχε να παρακινήσει τους μαθητές σε σύγκριση, επιλογή και σύνθεση των πληροφοριών. Για το σκοπό αυτό επιχειρήθηκε με την καθοδήγηση της καθηγήτριας μια συνειδητή επανεκτίμηση της όλης διαδικασίας διερεύνησης στο διαδίκτυο. Μέσα από την παρατήρηση της ομάδας /ζεύγους επιχειρήθηκε η κατάκτηση μεταγνώσης για τις πετυχημένες στρατηγικές που ακολούθησαν οι μεν, και επισημάνθηκαν οι επιδιωκόμενες διαφορετικές λογικές και τεχνικές αναζήτησης.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ –ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Γενικά, όπως διαπίστωσα, οι μαθητές με χαρά και προθυμία ενεπλάκησαν στην όλη διαδικασία. Παρά το γεγονός ότι στην πρώτη εφαρμογή υπήρχε πίεση χρόνου να ολοκληρωθεί το σενάριο εντός δώρου κάποιες ομάδες παρουσίασαν και ολοκληρωμένες εργασίες και το συναίσθημα που είχα προσωπικά ήταν συναίσθημα ικανοποίησης και ότι επιτεύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό οι παιδαγωγικοί στόχοι του σεναρίου και μερικώς οι υπόλοιποι στόχοι.

Διαπιστώθηκε η αναγκαιότητα της προεργασίας πριν το μάθημα ως προς α) την εκμάθηση χρήσης εργαλείων Ν.Τ. είτε από τον πληροφορικό του

σχολείου είτε από τον καθηγητή της τάξης, β) το να έχουν περαστεί τα φύλλα εργασίας στους υπολογιστές. .

Παρά την βοήθεια για το σκοπό αυτό από την Πληροφορικό του σχολείου, δεν αποσοβήθηκαν προβλήματα με την πρόσβαση στις πηγές διότι ο σύνδεσμος για το Κρητικό ριζικό τραγούδι στην ομάδα των Λαογράφων δεν λειτουργούσε στους υπολογιστές του εργαστηρίου λόγω ρυθμίσεων ασφαλείας και έτσι δεν εκπληρώθηκαν οι στόχοι της συγκριτικής μελέτης και εξαγωγής συμπερασμάτων για την σημασία της Αγίας Σοφίας σε κάθε γωνιά της Ελλάδας .

Διορθώσεις έγιναν και στο Φύλλο εργασίας στην περίπτωση της ομάδας των Λαογράφων . Στην ομάδα αυτή μπορεί να θελήσουν να ενταχθούν μαθητές που δεν έχουν μεγάλη εξοικείωση με τις ΤΠΕ ή και δυσκολεύονται στην διαχείριση του γραπτού λόγου και θα εκδήλωναν εύκολα ενδιαφέρον να εργαστούν με τραγούδια .Οι ερωτήσεις του φύλου, αν και αποσκοπούν σε κατανόηση του περιεχομένου με χρήση ακουστικού υλικού και των στίχων παράλληλα αλλά και σε αναστοχασμό για τα συναισθήματα που δημιουργούνται στο άκουσμα των τραγουδιών, ίσως δυσκολέψει μαθητές χαμηλών επιδόσεων. Χρειάζεται για το λόγο αυτό προσοχή στην κατανόηση και επιλογή των ζητούμενων από τα φύλλα εργασίας, που αν και λειτουργούν καθοδηγητικά για το μαθητή δεν εξομαλύνουν κάθε δυσκολία. Όπως επισημαίνεται από σχετικές έρευνες «η έκθεση των υποκειμένων μάθησης σε πλούσια πολυμεσικά περιβάλλοντα δεν σημαίνει και αυτόματη αλλαγή στην κατανόηση και τη μάθηση ... Η διαφορετικότητα και τα εγγενή χαρακτηριστικά του κάθε μέσου δημιουργούν πρόσθετες δυσκολίες στην προσπάθεια διαμόρφωσης των απαραίτητων νοητικών διεργασιών και νέες μορφές εγγραμματοτισμού κρίνονται απαραίτητες, (Τσιβάς, 2014), την καλλιέργεια των οποίων θα πρέπει να αναλάβει το σχολείο .

Εξαιτίας των παραπάνω σε περίπτωση επανάληψης εφαρμογής του σεναρίου θα πρότεινα τις εξής αναπροσαρμογές: α) Προσθήκη επί πλέον δύο ωρών για την ολοκλήρωση όλου του φάσματος των εργασιών στην τάξη. Εναλλακτικά θα μπορούσε να ανατεθεί η ολοκλήρωση των τελικών προϊόντων στο σπίτι αν οι μαθητές διέθεταν διαδίκτυο, αξιοποιώντας την από απόσταση συνεργασία μεταξύ τους, με την χρήση των συνεργατικών εργαλείων εγγράφων και παρουσιάσεων της Google, πράγμα που θα εξοικονομούσε μια διδακτική ώρα σχολικού χρόνου που θα ήταν δυνατόν να διατεθεί στην άνετη παρουσίαση των εργασιών και την αξιολόγηση της όλης διαδικασίας. β) Διαμόρφωση ομάδων μεικτής ικανότητας διατηρώντας ωστόσο το δικαίωμα επιλογής των θεμάτων εργασίας από τους μαθητές . Ένας εκπαιδευτικός που γνωρίζει καλά τους μαθητές του είναι ενημερωμένος και για τη δυναμική των ομάδων της τάξης του μπορεί εύκολα να βοηθήσει στην διαμόρφωση πιο αποτελεσματικών ομάδων εργασίας .Το γεγονός ότι ως Σχολική Σύμβουλος, εφάρμοσα το σενάριο σε σχολείο, όπου δεν γνώριζα τους μαθητές, δεν μου άφηνε πολλές επιλογές, παρά να αφήσω τους μαθητές να διαλέξουν με ποιους θα ήθελαν να εργαστούν. γ) Οργάνωση της ομαδικής εργασίας. Αν υπάρχει και εξοικείωση στην εργασία σε ομάδες είναι δυνατόν να δημιουργηθούν μόνο πέντε ομάδες των πέντε μαθητών με καταμερισμένες εργασίες η κάθε μία, και με πρόσβαση σε δύο ή τρεις υπολογιστές η κάθε μία. Είναι λειτουργικά απαραίτητο να γίνει η οργάνωση των καθηκόντων /ρόλων ανάλογα με τις ικανότητές του κάθε μέλους π.χ. σε ρόλο χειριστή του Η/Υ για αναζήτηση πληροφοριών, σε ρόλο αναγνώστη των οδηγιών, το τρίτο μέλος στο ρόλο του «γραμματέα» που θα καταγράφει τις απαντήσεις και θα

διαμορφώνει το τελικό προϊόν ενώ το τέταρτο μέλος σε ρόλου συντονιστή της διαδικασίας και τέλος το πέμπτο μέλος σε ρόλο παρουσιαστή της εργασίας στην ολομέλεια .

Γενικά για τα σενάρια με ΤΠΕ χρειάζεται να γίνει καλή εξάσκηση των μαθητών στην όλη διαδικασία. Απαιτείται πολύς περισσότερος χρόνος για την πραγματοποίησή τους προκειμένου τα αποτελέσματα να έρθουν από εργασία μέσα στην τάξη . Αν θέλουμε οι μαθητές να λειτουργούν ως ενεργά και ερευνητικά υποκείμενα («Ψάξε, μάθε, σύνθεσε και παρουσίασε»), είναι αναγκαίο σενάρια της λογικής αυτής να εφαρμόζονται στην τάξη από αρκετούς καθηγητές του σχολείου, ώστε οι μαθητές να εξοικειώνονται σε εναλλακτικούς τρόπους εργασίας και μάθησης . Πολύτιμη είναι για τα σενάρια της Ιστορίας η επισήμανση της Μ. Ρεπούση (1999) ότι η εργασία με διαδικτυακούς ιστορικούς πόρους εκτός από την καλλιέργεια δεξιοτήτων τεχνολογίας απαιτεί κυρίως καλλιέργεια δεξιοτήτων ιστορικής ανάλυσης και συγγραφής καθώς και κριτικής και ιστορικής αξιοποίησης του διαδικτύου .

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Βακαλοῦδη, Α. (2011). «Διδακτική και παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στο μάθημα της Ιστορίας» *Επιμόρφωση εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και εφαρμογή των Τ.Π.Ε. στη διδακτική πράξη*. Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση επιμορφωτών στα ΠΑ.Κ.Ε., τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02, ΙΤΥ, Πάτρα , σσ.163-169

Βέτσιος, Ε. (2014). *Αξιοποίηση εργαλείων web 2.0 στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων*, στα Πρακτικά του 3ου Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας» ανακτήθηκε στις 9-02-2016 από hmathia14.ekped.gr/praktika14/VolA/VolA_91_104.pdf

Γκίκα, Ε.(2014). *Διδάσκοντας Ιστορία με την υποστήριξη ΤΠΕ στο Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στη Διδακτική Πράξη*, ΙΤΥΕ Διόφαντος - Διεύθυνση Επιμόρφωσης και Πιστοποίησης, Κεφ .5.2., . 171-184.

Δημητρούκας, Ι.-Ιωάννου Θ. *xx Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία* , βιβλίο εκπαιδευτικού Β Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα

Kalantzis, M. & Core, B. (2001), [Πολυγραμματισμοί](http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/index.html), ανακτήθηκε 9-2-2016 από http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/index.html

Κουτσογιάννης, Δ.. (2012) "Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης" στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα.. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας*, Α.Π.Θ. , 208-222 Θεσσαλονίκη, διαθέσιμο :http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf

Κουτσογιάννης, Δ.. (2008) «Η εισαγωγή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων» στο Ι.Τ.Υ, *Επιμορφωτικό Υλικό για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στα κέντρα στήριξης επιμόρφωσης* , τεύχ, 3, κλάδος ΠΕ02, Πάτρα, 17-53 .

Kostenec Jan, «Αγία Σοφία (Ayasofya Müzesi) », *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, Κωνσταντινούπολη διαθέσιμο στο <http://kassiani.fhw.gr/l.aspx?id=11761>

Λούβη Ευαγ. Ξιφαράς Δ. *xx Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία* , Βιβλίο εκπαιδευτικού Γ Γυμνασίου, Αθήνα, ΟΕΔΒ.

Μαυροσκούφης, Δ. (2005). *Αναζητώντας τα ίχνη της ιστορίας: ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*., Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Αδελφοί Κυριακίδη.

Μαυροσκούφης, Δ. (2011). Διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας με σκοπό την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, στο Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα ΚΣΕ, Τεύχος 3, 114-149: κλάδος ΠΕ02, Πάτρα: ΥΠΕΠΘ.

Ματσαγγούρας Η. (2006), Η σχολική τάξη Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας: Χώρος, ομάδα, πειθαρχία, μέθοδος. Αθήνα, εκδόσεις Γρηγόρη.

Ρεπούση, Μ. (1999). Νέες προσεγγίσεις στη διδασκαλία της ιστορίας: η περίπτωση της εκπαιδευτικής τεχνολογίας, στο Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων, Θεωρητικά προβλήματα και διδακτικές της ιστορίας. Σεμινάριο 21:244-267.

Συμβούλιο της Ευρώπης (2009) [Οδηγία για το μάθημα της Ιστορίας 1880/2009](#)

Stradling R. (2003). [Πολυπρισματική θεώρηση στη διδασκαλία της Ιστορίας](#): Οδηγός για καθηγητές, Συμβούλιο της Ευρώπης, ανακτήθηκε 1-10-2014 από <http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Notions/Multiperspectivity/MultiperspectivityGreek.pdf>.

Τσιβάς, Α..(2010). [Στρατηγικές αξιοποίησης του ψηφιακού ιστορικού υλικού στο διαδίκτυο](#). Διδακτικές προτάσεις διερευνητικής ιστορικής μάθησης στα Πρακτικά του 2ου Πανελλήνιου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας, με θέμα «Ψηφιακές και Διαδικτυακές Εφαρμογές στην Εκπαίδευση», Βέροια-Νάουσα, 1351-1366.

Τσιβάς, Α. (2014). [Η χρήση και η αξιοποίηση εφαρμογών ΤΠΕ στο πλαίσιο της ιστορικής εκπαίδευσης: Τυπολογία, θεωρητικές παραδοχές, ερευνητικά δεδομένα](#) στα Πρακτικά του 3ου Πανελλήνιου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας, με θέμα: «Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στη διδακτική πράξη», Νάουσα, 375-389.

Υ.Π.Ε.Π.Θ., (2015) Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Ιστορία» της Γ', Δ', Ε', ΣΤ' τάξης Δημοτικού, της Α', Β', Γ' τάξης Γυμνασίου, της Α', Β', Γ' τάξης Γενικού Λυκείου, της ομάδας προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών και της ομάδας προσανατολισμού Οικονομικών –Πολιτικών–Κοινωνικών και Παιδαγωγικών Σπουδών της Γ' τάξης Γενικού Λυκείου.Υπ. Απόφ. Αριθμ. 8613/Δ2 στο ΦΕΚ 181Β/23-1-2015:2464

Παράρτημα: [Τα Φύλλα Εργασίας](#)